

3550

פ ר ר ט ו ק ר ל מס' 29/ד

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
שהתקיימה ביום ב', תשי"ט - 26.1.59 - נ-10.45.

- השתתפו :
- ז. ורהפטיג - יו"ר
 - ב. אזניה
 - ע. איכילוב
 - ד. בר-רב-האי
 - ס. בגין
 - ע. דגני
 - ש. הלל
 - י. הרדי
 - ב. לוקר
 - נ. ניר
 - י. קליבנוב
 - ש. רוזנברג
 - י. שופמן

- מוזמנים :
- פ. רוזן - שר המשפטים
 - ח. כהן - היועץ המשפטי
 - ה' שבו - מנהל משרד הפנים
 - א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי
 - ה' צילן - משרד הפנים
 - ה' רוזנטל - משרד המשפטים

סדר-היום : דו"ח היועץ המשפטי;
חוק הבחירות (תיקון).

היו"ר ז. ורהפטיג : אני פותח את הישיבה.

אני מקדם בברכה את שר המשפטים, שלא השתתף
זמן רב בישיבות הוועדה, ואת היועץ המשפטי, שחזר מחו"ל, ושהזמנו אותו
להרצות לפנינו על ועידת המשפטנים בהודו.

1. דו"ח היועץ המשפטי.

ח. כהן : אני רוצה להקדים כמה מלים על יוזמי הכנס
שהשתתפו בו, ה-International commission of jurists
זהו גוף פרטי כיווד במינו, המורכב מ-15-20 משפטאים מכל הארצות הלא-
קומוניסטיות, שלא נבחרו על-ידי שום מוסד ושום גוף, או שם ציבור, אלא
מינו את עצמם למוסד ורוצים לעשות למען השלטת שלטון החוק בעולם.
הגרעין של המוסד הזה נפגש בשעת משפטי נירנברג בגרמניה: סיר הרסלי
שאוקרוס מאנגליה, השופט המנוח ג'קסון מטעם התביעה הכללית של ארה"ב,
ואוג'יול, ה"פרוקורר ג'נרל" של צרפת. הם הניחו את היסוד למוסד
הזה.

עוד בשעה שמשפטי נירנברג התנהלו בגרמניה,
כבר התחילו המשפטנים הפוליטיים ברוסיה הסובייטית ובארצות קומוניסטיות
אחרות, בהן התנהלו העניינים ללא כל התחשבות עם היסודות הרעיוניים
והמשפטיים של שלטון-החוק.

בשנת 1952 התכנס בברלין המערבית הכנס הראשון
international commission of jurists
שנקרא על-ידי ה-
ובשנת 1955 התכנס באתונה, ביוון, הכנס השני שלהם, בו גם אני השתתפתי.

בשני הכנסים הראשונים האלה לא עסקו המשתתפים אלא בכך שקיבלו או שמעו עדות מפי עורכי-דין, באשמים ועדים שהשתתפו בעצמם כמשפטים שהתנהלו בארצות שמאחרי מסך הברזל, ועל מסך העדות שקיבלו מן האנשים האלה, הגיעו לידי מסקנות עובדתיות מה הם הפגמים מבחינת שלטון-החוק שנתגלו בניהול משפטים אלה. מבחינת איסוף של חומר עובדתי על השאלה הכאובה הזאת, באמת היה הכנס נאתונה מאיר-עיניים מאד, והסומר אשר נאסף שם קובץ אח"כ בקובץ שפורסם בכותרת "Justice Impaired" - הצדק הכבול.

מאז 1955 מוציא היוסד הזה לאור ג'ורנל

קבוע שנותן או משתדל לתת דו"חות על התפתחויות החבריים בארצות השונות. אני מזכיר את הדבר הזה מפני שכבר נאתונה נסתמן שינוי-מה בקשר לכיוון הפעולה של הארגון הזה. כבר שם התעוררה השאלה: ומה בדבר שלטון-החוק במשפטים המתנהלים בדרום אפריקה, ומה בדבר שלטון-החוק בקשר עם העניינים המתרחשים בקפריסין. השנה, בניו-דלהי, נתווספו שאלות: מה בקשר למשפטים הפוליטיים המתנהלים דוקא בעת כזאת בעיראק. ומעבין הוא שלא דרום אפריקה ולא עיראק, שהיו מיוצגות בכנס נאתונה, לא היו מיוצגות בכנס בניו-דלהי. הם הוזמנו, אך לא הופיעו.

המשתתפים בכנס הזה כמו בכנסים הקודמים,

השתתפו כולם בלי יוצא-מן הכלל בתור אישים ולא בתור נציגים של ממשלתהם. כל אחד ואחד מן המשתתפים, שמסיבה זו או אחרת נתפרסם שמו כמשפטן הדוגל בדגל שלטון-החוק, קיבל הזמנה אישית מהוועדה הזאת, וכל הוצאותיו, גם הוצאות הנסיעה וגם הוצאות האש"ל, שולמו על-ידי הוועדה. ואם יישאלו מאין לוועדה הזאת האמצעים האלה, כי אז סוד גלוי הוא שמממן זאת ה-American Bar Association - ארגון פרטי, עשיר ביותר, שהיה מעוניין דוקא בפעולה המקורית של הוועדה הזאת, כלומר: במלחמה - גם בשטח המשפטי - בקומוניזם.

הפעם - אולי גם האוירה בהודו תרמה לכך -

המלחמה בקומוניזם לא נשמעה כלל, וכל הדיון התנהל באופן בויטראלי כביכול, באופן שיכול היה לחול על כל ארץ וארץ, תהיה מה שתהיה צורת השלטון בה. ובאמת נזכר יותר בפה מלא המשפט המפורסם בדרום אפריקה והמשפטים בעיראק, מאשר המשפטים מאחרי מסך הברזל.

האנשים שהוזמנו להשתתף בדיונים האלה

באורח אישי היו 177 איש מ-53 ארצות. אני הייתי, לצערי, הנציג היחידי מישראל, מפני שהשופט חשין, שאף הוא הוזמן, לא יכול היה לבוא מסיבת מצב בריאותו.

המשלחות מארה"ב ומאנגליה היו המשלחות

הגדולות ביותר, אולי מבחינת ההרכב האישי גם הכבודות ביותר, הנכבדות ביותר. בראש המשלחת האנגלית עמד לורד דנינג, שהכרתם אותו כאן, בכנס המשפטים שנערך בארץ. ואני רוצה לציין כי מצבי בתור הנציג היחידי של אישראל הוקל בהרבה מפני שביום הראשון לדיונים הכנס, בישיבת המליאה, כשלורד דנינג נאם אחד מנאומיו הד טובים, והנושא לדיון היה מצב ההתפתחות של שלטון-החוק באותן המדינות אשר לא מכבר זכו לעצמאות, הוא אמר כי הוא שמח לראות כי אין הבדל גדול בין שלטון החוק בישראל ובאנגליה, פרט להבדל קטן: שבישראל חא הרבה יותר מתקדם מאשר באנגליה. הדברים האלה, שיצאו מפי אדם כלורד דנינג, סיד העלו את ישראל לאיגרא רמא.

היחסים ביני לבין נציגי הארצות האסיאתיות

והאפריקאיות היו חמים ביותר. ואפילו הערבים, במידה שהם אינם עויינים מטעם, השתדלו להראות לי חיבה. היה שם, למשל, נציג של טרוקו, שתפקידו בערך דומה לתפקידי. הוא התובע הכללי ליד בית-המשפט העליון במרוקו. והוא הציע בישיבה האחרונה של הכנס, שהכנס הבא של הוועדה יתקיים בירושלים, ודוקא - כך הוא הציע - בשני חלקי ירושלים, מן העבר הזה וגם מן העבר ההוא של החומר, כי זוהי הדרך הנכונה ללכת בה בכדי להביא שלום. (הוחלט לקיים את הכנס הבא כרין-דה ג'נרו).

גם ארצות ערביות, חוץ מעיראק, היו מיוצגות

בכנס. אחד מעשרים החברים של הוועדה הוא פיליפ בולוס עצמו, שהיה שר המשפטים בממשלת לבנון כשמאליק עוד היה שר החוץ, ועכשיו, אני חושב, פרש מכל התעסקות ציבורית, וגם בכנס הזה לא היה פעיל ביותר.

ח. כהן: מצרים היתה מיוצגת על-ידי שופט בית-המשפט העליון ועל-ידי פרופיסור באוניברסיטה של קהיר, שאף הם לא התבלטו במיוחד. סוריה כבר לא שלחה נציגים שלה בפני עצמה, וירדן היתה מיוצגת על-ידי שוקרי מוחמד, שאני עוד הופעתי לפניו כשהיה שופט שלום בירושלים. היום הוא היועץ המשפטי של המלך חוסיין. הוא מאוד שמח לראות אותי שם, מיד הכיר אותי, וכשלא היה איש נוכח, הרבה בשיחה, ונהג כאילו אין בינינו תהום, אבל בוגד שמישהו - לא חשוב מי - הופיע, כמוֹבן שלא ראה ולא הכיר אותי.

אין צריך לאמר שבעלי-הרית שלנו כביכול, אנשים מגאנה, ליבריה, קניה, השחורים מצד זה והחומים מבורמה ומטיילנד מצד זה, הורגשה הקירבה שישבה בינינו ובינם.

בזה אני מגיע לעצם הדיונים שהתנהלו בכנס. דבר שראיתי כדוגמתו בכינוסים בינלאומיים רשמיים: הפעצמות הגדולות, הדמיוקרטיזם הוותיקות, כמו אנגליה, צרפת, ארה"ב, מאוד כבולות על-ידי המסורת המשפטית שלהן, מה שאין כן לגבי כל המדינות החדשות, הפועלות וחושבות עדין במסגרת האידיאלים יותר מאשר במסגרת מסורת קיימת, מציאות קיימת.

נקח לדוגמא שאלה שנת בררה: האפשרות של עונשים קיבוציים. האנגלים והצרפתים עמדו בתוקף על כך שעצם הרעיון של ענישת קבוצה על מעשה של אחד אשר אי-אפשר למצוא אותו, אין בכך משום פגיעה בשלטון-החוק כלל ועיקר. בו זמן שכל העמים החדשים והקטנים, ואנחנו, כמוֹבן, בראשם, טענו שלא יתכן עונש קיבוצי בשלטון החוק, מכפי שהחוק מסס על כך שאין עונשים אלא אדם שאשמתו הוכחה למעלה מכל ספק, ואין עונשים אדם רק מפני ש אותו אדם שאשמתו לא הוכחה, או לא הוכחה מכל ספק, איננו בר-עונשין.

אין צריך לאמר שעל אף המספר הגדול ביותר של המשתתפים האינדיבידואליים מאנגליה, ארה"ב וצרפת, המשתתפים המועטים מן הארצות הרבות האחרות, היו את הרוב, ובכל נקודה ונקודה השיגו את מטרתם.

הכנס התחלק מיד עם פתיחתו לארבע קבוצות או ועדות, אשר כל אחת ואחת דנה בשטח או נושא שונה. הקבוצה הראשונה דנה בשלטון-החוק לענין האכזרטיזם. הקבוצה השנייה - בשלטון החוק לגבי הלגיטימציה. הקבוצה השלישית - בשלטון החוק לגבי מערכת השפוט. הקבוצה הרביעית, שאני השתתפתי בה, דנה בשלטון החוק במיוחד בשטח הפלילי, החוק הפלילי והדיון הפלילי.

כל וועדה וועדה צריכה היתה לנסח minimum standards של חוקים, תקנות, כללים, שכל מחוקק בעולם יכול וחייב להניח כיסוד שלטון-החוק במדינתו, והסטנדרטים האלה צריכים היו להיות מתאימים לכך צורת שלטון, בין אם זו דמוקרטיה פרלמנטארית ובין אם זו דמוקרטיה טורכיסטית, ובלבד שזה לא, כמוֹבן, שלטון דיקטטורי.

אני חושב שבמשך שלושה ימים של עבודה אינטנסיבית ביותר - ישבנו מ-9 בבוקר עד 12-1 בלילה - הצלחנו לנסח קודקס של סטנדרטים מינימליים בכל השטחים האלה, אשר, כמוֹבן, צריך עוד ליצור ועיבוד בהרבה שטחים, אבל יכול על כל פנים לשמש נקודת-מוצא לדיונים נוספים. כמוֹבן, אין להמלצות או החלטות הכנס הזה שום תוקף מחייב, אפילו באופן מוסרי אין להן תוקף מחייב, אבל אם הדברים האלה יפורסמו ויכרו שורשים ויביאו לידי הדים, ולו רק בזירה המקצועית המצומצמת, כי אז יש להניח שהדברים האלה יהפכו פעם לקנה-מידה ששום מדינה המכבדת את עצמה לא תרצה לסטות מהם, וזה ישמש מעין קנה-מידה למה שיותר ומה שאסור לעשות.

אני רוצה לתת דוגמא על כמה נקודות שעליהן התפתחו ויכוחים בדיונים האלה.

המענין ביותר בשבילנו - מפני שאנחנו פה בכנסת דנו בנקודה הזאת לפני שנים אחדות - היה ענין של אופן מינוי שופטים. גם פה התבטא מיד השוני בשיטה של הרבה מאוד מדינות ארה"ב של אמריקה, שם השופטים אינם מתמנים אלא נבחרים. האמריקנים עמדו בכל תוקף על כך שאין בעצם בחירת השופטים במקום מינויים, משום פגיעה בשלטון-החוק, ובלבד שהשופטים יהיו גם אחרי בחירתם בלתי-תלויים

ח. כהן :

באכזריות כה. שאלה אחרת שהתעוררה היתה אם השופטים צריכים להתמנות או להיבחר לכל ימי חייהם. באו השופטים, גם הם דמוקרטיה לא-מבוטלת, וטענו : אצלנו כל שופט מתמנה לתקופה מסוימת, ולא ראוינו בכך רע. הם בלתי תלויים, ומישהו לא העלה עדין על דעתו טענה נגד אי-תלות מערכת השיפוט שלנו.

לגבי שתי השאלות האלה הוצגה לבסוף פשרה, מפני שלא יכולנו לטעון מה שרצינו לטעון, שלגבי מסנדרנים מינימליים שכל מינה ומדינה חייבת לשמור עליהם, אם היא רוצה לשמור על שלטון-החוק, אנחנו צריכים לדרוש דוקא שופט יתמנה ולא ייבחר. זו אמנם מטרה שצריך לשאוף אליה, אבל אי-אפשר לטעון שזה מינימום שאי-אפשר בלעדיו. הגענו לפשרה שרצוי הוא שכל שופט יתמנה, ויתמנה דוקא לכל ימי חייו, אבל אם החוק קובע אמצעי זהירות מסויימים אשר מונעים מן השופט להמשיך לעסוק בזמן כהונתו במלחמת בחירות וכו', כי אז אפשר להתפק גם באופני מינוי או בחירה אחרים לגבי שופטים.

גם השאלה מי ומי ימנה את השופטים, אם הם אינם נבחרים, גרמה לויכוחים ממושכים ביותר. הדוגמא שיכולתי להביא מוועדת המינויים שלנו, עשתה רושם רב. לבסוף נתקבלה החלטה שזוהי הדרך הרצויה ביותר, שתהיה ועדת מינויים אשר בה כל הרשויות מיוצגות. הם היו מאוד מסופקים, רוב המשתתפים בו יכוח הזה, אם נכון לשתף בו ועדה הזאת גם את המקצוע, גם את עורכי-הדין. הם חשבו שדי בכנסת, בפרלמנט. והיו כאלה שאמרו שדוקא האופוזיציה צריכה להיות שם ולא הקואליציה. בכל אופן הם חשבו שהקבינט והפרלמנט ומערכת השיפוט צריכים להיות מיוצגים בוועדת המינויים, אבל לאו דוקא עורכי-הדין. על כל פנים, עצם הרעיון הגלום בזה הוא שנתקבל בתור הפתרון הטוב ביותר.

שאלה אחרת שמתעוררה שם היתה גם היא בעלת ענין רב בשבילנו, והיא היתה קשורה בקונסטיטוציה כתובה או בלתי כתובה, ובכלל, בקשר לתוקף אותם החוקים שאנחנו מכנים אותם בשם חוקי-יסוד. השאלה כבר נתעוררה אצלנו, וחבר-הכנסת ניר מציע עכשיו מה שהוא מציע לענין זה. השאלה היא האם בית-המשפט, למשל, צריך לפסול חוק הננגד את חוקי-היסוד, מאין הוא שואב את הסמכות לכך, האם הסמכות לכך צריכה להינתן לו בחוק מיוחד או שהיא ברורה מאליה. והאם טובה יותר השיטה האנגלית, שהקונסטיטוציה גמישה, שיש מעין constitutional conventions של אחד יודע אותם, אבל החוקה אינה כתובה. אני יכול לאמר רק שהיכוח שהתנהל שם היה דומה מאוד לויכוחים המתנהלים בענין זה אצלנו. האנגלים לימדו סניגוריה על החוקה הבלתי כתובה, אפילו למדינות חרות, ושוב הביאה את ישראל בתור דוגמא מאלפת לכך שהענינים מסתדרים בלי חוקה כתובה גם במדינה חדשה שזה עתה זכתה לעצמאות.

המסקנה היתה שקונסטיטוציות כתובות, חוקי-יסוד כתובים - רצויים, ובלבד שתהיה המכרת בידי בית-המשפט לשמור על ביצועם גם לגבי הלגיסטלטורה. כלומר, הדעה האנגלית לא קיבלה רוב.

רוב המשתתפים גם חיוו את דעתם שצריך להרחיב את סמכות בתי-המשפט לגבי תחיקת-המשנה. כמו אצלנו כן ברוב הארצות הנוהג הוא שביית-המשפט כודק רק אם חוק שנעשה בתוקף אצילת-סמכות של הלגיסטלטורה, חורג מן המסגרת של הסמכות או לא. ברגע שהוא נמצא במסגרת הסמכות - אין הוא מתערב אלא מבצע את חוק-המשנה. הדעה הכללית היתה שסמכות בית-המשפט צריכה להיות יותר רחבה, והוא צריך לסרב לבצע חוק-משנה אם באמת יש בחקיקת המשנה משום השגת גבול הלגיסטלטורה, גם אם היתה אצילת-סמכות מצד הלגיסטלטורה. כלומר, בית-המשפט צריך להרחיק לכת מהלגיסטלטורה עצמה, שנוטה להעניק סמכויות לאכזריות כה, אבל אינה מתכוונת, על כל פנים הפרסומפציה יוריס צריכה להיות שהיא אינה מתכוונת אף פעם לאצול מן הסמכויות שלה. כלומר, צריכה להיות נטייה לדרך הצמצום בניגוד למה שנהוג כיום אצלנו. אגב, הצפפתים אמרו לנו שה- Concil d'etat נוהג כך היום.

ח. כהן :

נקודה אחרת שנתעוררה שם היתה בקשר עם יזמת חקיקת חוקים. בשמע שם דעות שהטו נופו- לין שהממשלות תובעות לעצמן בזר עם הצעות חוקים איננו מתאים לאל טון דמוקרטי של ממש, ואם כי צריך להשאיר בידי הממשלה יוזמה בכל מקום שהיא תרצה בכך, יש לעודד את היזמה של נבחרי העם להציע חקיקה מצדם. על ענין זה עמדו בעיקר האמריקאים, שאצלם אין מונופולין ואין בכלל יזמת חקיקה בידי האכזקוטיבה. אבל הדעות היו מחולקות. אני, למשל, טענתי שיש הרבה מאוד יתרון במונופולין של חקיקה בידי האכזקוטיבה, דוקא מפני שלאכזקוטיבה יש מנגנון תחיקתי מקצועי הרבה יותר טוב מאשר אפשר לצפות שיהיה לחבר פרלמנט פרטי. נגד זאת טענו שעורכי-דין חייבים לעסוק בניסוח חוקים, ושהמצב האידיאלי יהיה אם לכל אחד ואחד מחברי הפרלמנט יהיה יועץ משפטי משלו, עורך-דין, שיכין לו את הדברים שהוא מביא לפרלמנט, ולא רק את החוקים שהוא רוצה להציע לפרלמנט, אלא, למשל, גם את הנאותים שהוא רוצה לנאום. מפני שדוקא בקשר להצעות-חוקים אנחנו זוכים לשמוע מחברי הפרלמנט דברים שלא היו ולא נבראו בשטח המשפטי, ושלם היינו שומעים אותם לו היו להם יועצים משפטיים.

גם בקשר להוצאות היו דיונים די מעניינים. היו אנשים שחשבו שהדמוקרטיה המועילה והיעילה תובעת שחבר הפרלמנט יקבל משכורת מלאה, ומשכורת כזאת שתאפשר לו שלא לעסוק בשום דבר אחר, ואף להעסיק עורכי-דין ועוזרים, מזכירים וכו'. שום חבר פרלמנט לא יוכל לעשות את מלאכתו באמונה אלא אם תהיה לו האפשרות הטכנית, כלומר, הכספית, לכך. בעלי דעה זו טענו שלמעשה שלטון-החוק טובל אם חברי הפרלמנט אינם אלא מכוונות הצבעה, ואם מכנסים אותם בפרלמנט רק כדי להרים את הידים, כי אז למעשה החקיקה נעשית על-ידי האכזקוטיבה, על-ידי הממשלה, והפרלמנט, הכנסת, רק סומכת ידיו על חקיקה זו. וזה איננו הרעיון הגלום בדמוקרטיה או בחקיקה פרלמנטאריה. את החקיקה הפרלמנטאריה שאנחנו רוצים להשיג, אפשר להשיג רק על-ידי כך שכל אחד ואחד מחברי הפרלמנט יעבוד באופן מלא ושלם רק בענין זה, ולא יעשה שום דבר אחר. נאמר גם שאסור שיעשה דבר אחר, וגם על זה היה ויכוח ער.

סיפרו, למשל, שביפאן מקבל חבר הפרלמנט תשלום לא גדול, אבל זה נחשב לדמי אש"ל, לתשלום בעד ההוצאות הנדרמות לו אך ורק משום שהוא צריך להיות בפרלמנט ואינו יכול להיות במקום אחר. יחד עם זאת, אם הוא נמצא שם, הוא מקבל דמי אש"ל גם כשהפרלמנט אינו יושב. לכל אחד מחברי הפרלמנט יש משרד שלו בתוך הפרלמנט, ואם הוא נמצא שם ועוסק בעבודת הפרלמנט, גם כשהפרלמנט אינו יושב, הוא מקבל את התשלום, בו בזמן שאינה מקבל פרוטה אם אינו בא, גם כשהפרלמנט יושב. הם טוענים שהסידור הזה הביא לכך שרוב רוב של חברי הפרלמנט יושבים שם ששה ימים בשבוע.

גם בשוויצריה, אמרו לנו, מקלים את השכר רק אותם חברי פרלמנט שרושמים את שמותיהם בפנקס הנוכחות אשר מופח פתוח לפני הכניסה לאולם.

עוד דוגמא מהוועדה לאכזקוטיבה. שם עיקר הדיונים נסב על השאלה באיזו מידה חייב בית-המשפט לפקח על עבודת האדמיניסטרציה, שוב ענין שגם אנחנו דשים בו לא מעט. הדיון דוקא בשאלה זו, אני מצטער לאמר, היה מאוד אקדימי ותיאורטי, לא מעשי ביותר, כמו בשטחים אחרים. הויכוח היה מה עדיף: ה- Conceil D'Etat כדוגמא הצרפתית, ה- High Court כדוגמא האנגלית שלנו, או ה- Judicial Review כפי שזה מקובל בארה"ב בכמה מדינות. בענין זה לא הגיעו להחלטה, ובהמלצות נאמר שגם זה וגם זה יפה, ובלבד שתהיה סמכות פיקוח של בית-המשפט על האכזקוטיבה.

מן הנקודות המעניינות שנתעוררו בוויכוח הזה אני רוצה להזכיר רק זו שהעסיקה אותנו מדי פעם בפעם: האם כאשר בית-המשפט דן בפעולה זו או אחרת של האכזקוטיבה צריך השר להופיע בעצמו בפני בית-המשפט, להישבע על התשובה ולהתגונן, או מספיק שהוא ישלח אחד מעושי דברו. קחו למשל את ענין יאנוביצ'י. בענין זה החליט השר בעצמו, לא מישחו ממנהלי המחלקת שלו. הוא ראה את התיק והחליט בעצמו. הוא נתן גם הזדמנות לעורך-הדין של יאנוביצ'י לטעון טענותיו, קרא אותן, והחליט על כך בעצמו. כשנתעוררה השאלה בבית-המשפט, היתה שאלה מי ימסור את ההצהרה. כאשר ההחלטה נעשית על-ידי הרשות המוסמכת, הרי

ח. כהן :

הרשות המוסמכת נותנת את ההצהרה. אבל כאשר השר עצמו מחליט, האם הוא צריך בעצמו גם להופיע בפני בית-המשפט להתגונן ולמסור את עצמו לחקירת שתי-וערב בבית-המשפט, או שמותר לו ללא לוח מישהו במקומו. אנחנו תמיד נהגנו כך שהשר לא הלך בעצמו לבית-המשפט. באנגליה נהוג שהשר הולך לבית-המשפט, וכך גם בארה"ב של אמריקה. דעת הדיון בכנס היתה שכבוד בית-המשפט תובע שהשר עצמו יתיצב בבית-המשפט ויגן על המעשה שהוא אחראי לו, ולא ישלח מישהו אחר להגנתו.

אספר לכם עוד כמה מהעניינים הפליליים

שנתעוררו שם.

קודם-כל נתעוררה השאלה של מה שקוראים באנגליה Bail. התורה האנגלית, שגם נהוגה אצלנו, היא שאם אדם נאשם בפשע, אפשר לשחררו בערבות, On Bail. אבל הערבות היא אלמנט חשוב ביותר, מפני שבלי ערבות שחרור אדם לפני המשפט זוהי קונצפציה שאי-אפשר להעלותה על הדעת. היו שם, בעיקר הסקנדינבים, השוודים, הנורווגים והדנים, שטענו בכל תוקף שזה נוגד כל עיקרון דמוקרטי, כל עיקרון סוציאלי, כל עיקרון מוסרי, שאנחנו דורשים מעני ונדכא ומדוד שיתחום דוקא על ערבות, ואחרת אינו יכול להשתחרר. האנגלים והאמריקאים הגנו בכל כוחם על הדבר הזה וטענו שאם צריך לדעת כי אם אינו ממלא את חובתו ואינו מופיע למשפט, יהיה חייב לפחות בתשלום הסכום הזה.

גם הויכוחים האלה לא הביאו לשום

תוצאה. אנחנו כתבנו ב"מינימום סטנדרטס" שכל נאשם בפשע רשאי לדרוש את שחרורו, With or without bail.

גם לגבי עצם השחרור בערבות שמענו

דברים מעניינים ביותר, ואם כי מושגי-היסוד, אם מותר לאמר כך, הם שונים אצל כל המשפטאים המתקלטים האלה, הרי הנוהג שנוהגים במדינות שונות שונה בתכלית השוני ביבשת אירופה, לא רק בגרמניה או בפולניה אלא גם בצרפת או באיטליה. הנוהג הוא שלא לשחרר בערבות או שלא לשחרר בכלל עד לגמר המשפט. ואם משחררים לפני כן, הרי זה רק מפני שהאיש כל כך זקן שלא יכולים לטפל בו בבית-הסוהר או שהאיש חולה ובין כך וכך יש לשלחו לבית-חולים, או שהמדובר באשה אשר צריכים לטפל בילדים קטנים, או שהעבירה כל כך קלה שאין להניח שהנאשם יקבל עונש מאסר, כי אם יש להניח שיקבל עונש מאסר, מדוע לא ישב במעצר, בין כך וכך מנכים לו את התקופה הזאת מתקופת המאסר.

אינני מושב שיש הרבה ארצות בהן

השופטים כל כך ליבראליים כמו בישראל, אבל יש ארצות בהן כמו בישראל הכלל הוא שאין עוצרים כלל עד למשפט. אדם צריך להיות מואשם בריגול או ברצח כדי שיהיה במעצר עד למשפט. בכל מקרה אחר משחררים אותו. גם זה אינו רצוי, אם כי זה יפה מבחינת חופש הפרט. אני יכול לאמר לכם שאחוז ניכר של הפשעים הנעשים אצלנו, נעשים על-ידי המשוחררים בערבות עד לבירור דינם, או ששוחררו On parol עד למשפט.

היה צורך למצוא פדדמולה שבכל זאת תספק

את כל הצרכים, והפורמולה שקיבלנו היתה שכל אחד רשאי לדרוש שחרור ממעצר, With or without bail, חוץ מאשר אם קיימת אחת מהסיבות האלה: או שהעבירה חמורה ביותר, או שהוא עלול לברוח, או שהוא עלול להתערב בעדים וכו', או ששחררו עלול להביא לידי ביצוע מעשים פליליים אחרים.

גם בדבר המועד שבו צריך לנהל משפט

פלילי אחרי המעצר הראשון של הנאשם התנהל דיון, וגם שם הנוהג שונה בתכלית שינוי בארצות השונות. אנחנו איננו בענין זה המדינה הגרועה ביותר. דוקא בארצות כמו ארה"ב של אמריקה, כמו לנו שיש מדינות אשר בהן צריך נאשם לחכות בממוצע שנה עד שהוא מובא למשפט. אצלנו מחכים בממוצע שלושה-ארבעה חדשים, וגם זה זמן די ארוך למשפטים שאינם מסוככים וארוכים.

ח. כהן : כמו בן, אי-אפשר היה שם לקבוע את הזמן שבו צריך לנהל משפט, וכתבו "בהקדם ככל האפשר".

שאלה אחרת שמעניינת גם אותנו ושנדונה שם הייתה שאלת העזרה המשפטית לנאשם. אין מחלוקת על כך שכל נאשם זכאי לעורך-דין שהוא בוחר בו, אבל השאלה היא מה אם אינו בוחר לו עו"ד, האם חובת בית-המשפט לתת לו עו"ד בכל מקרה, והאם אוצר המדינה צריך לשלם בעד העזרה המשפטית ולפי איזה תעריף. ומי יבחר את עו"ד שיהיה סניגורו של הנאשם. השאלה היא, כמו בן, לגבי הרצות בהן הסעד המשפטי אינו מאורגן באופן ממלכתי.

ההחלטה הייתה שהסטנדרטים המינימליים מצריכים דעמדת סניגור בכל משפט חמור, מטעם בית-המשפט לכל נאשם שאין ידו משגת, ואוצר המדינה צריך לשלם לו את מלוא שכרו לפי תעריף המקובל של עורכי-הדין.

היה גם ויכוח, כמו בן, על עונש המוות. היו כאלה שהציעו כי בתוך ה"מינימום סטנדרטס" יוכנס גם אסור להטיל עונש מוות. אני טענתי לעונש מוות לפחות על בגידה בשעת מלחמה. זה לא נתקבל. אבל נתקבל - מה שקיים אצלנו - שמוטר עונש מוות על נאצים ומשתפי פעולה עם נאצים ועל הפשע השמדת-עם. לזה הסכימו כולם. לבסוף נתקבלה פשרה גם כאן, וכתבו עונש מוות לא במפורש - האנגלים והצרפתים לא היו מוכנים לחתום על כך; האמריקאים היו מוכנים, כי אצלם בכמה מדינות כבר ביטלו את עונש המוות. ניסחנו את הדבר כך ששלטון החוק מתנגד לכל עונש "בלתי-הומאני ואכזרי". ומי שכולל בזה את עונש המוות - כולל אותו.

היו"ר ז. ורהפטיג : אני מודה למר כהן על הרצאתו המאלפת. ישנן כמה שאלות לחברי הוועדה.

מ. בגין : שאלה ראשונה: האם הועלתה בכנס הבעיה של משפט פלילי ועתונות?

שאלה שניה: בקשר עם היחסים בין האדמיניסטרציה לאזרח, האם הועלתה הבעיה של חובת ההנמקה?

פ. רוזן : מי ניסח את ההמלצות? היועץ המשפטי בהפך לפיגורה די ידועה בזירה זו של המשפטים, וכפי שאתם יודעים הוא גם נסח מיוחד. עד כמה שאני יודע, תמיד נופל בחלקו גם לנסח את ההמלצות.

היו"ר ז. ורהפטיג : מי הם המשפטים המצטיינים בזירה בינלאומית כזאת, מאלו ארצות הם, ובמה מתבטאת הצטיינותם כמשפטים?
האם יש בין הארצות החדשות, כוחות משפטיים, או שאלה הן באמת ארצות מפורות ורק לומדת מאחריהם?

ח. כהן : ארשה לעצמי לענות על שאלותיהם של שר המשפטים והיו"ר יחד.

יש שלושה אופנים בהם יכולים להתבלט משתתפי כנס כזה: 1. נושאים טובים; 2. נסחים טובים, העושים את המלאכה בוועדות, כיד הלשון הטובה עליהם; 3. משפטים טובים - וזה אולי העיקר. כלומר, שכל מלה היוצאת מפיהם חשובה, ויודעים שהם מלומדים ומנוסים. הם למעשה התורמים העיקריים לדיונים, וגם גם קובעים את דמת הדיונים.

ח. כהן: לא אספר מי הנואמים הטובים, אם כי היו נואמים נהדרים, בעיקר מהמשתתפים ההודיים, שמדברים אנגלית נהדרת - לא במבטא אלא בסגנון וברטוריקה. אני גם בליתי יום אחד כאורח התובע הכללי בבית-המשפט של הודו. הסענות בבית-המשפט, ובכלל ניהול המשפט, וכל נעשה שם על סהרה השפה האנגלית, וזה עמד על רמה גבוהה ביותר הן מבחינה משפטית-טקצונית והן מבחינת הרטוריקה.

אתחיל מאלה שהחלטו לך הבחינה השלישית, כלומר, ברמת המשפטית המקצועית.

קודם-כל היה שם מספר די גדול של פרופיסורים שיש להם שם במקצוע, או לי יש לי דעה קדומה לייבט המשפט הפלילי, מפני שאני חושב שנשטף זה אני גם אולי יודע יותר מאשר בשטחי משפט אחרים, ולכן אני יכול לדון על האדם שמצטיין בשטח זה. אני מתכוון לג'אן גרבה, שאני חושב שהוא הקרימינליסט הגדול ביותר היום בעולם. הוא פרופיסור למשפט פלילי בג'נבה וגם נשיא בית-המשפט הפלילי לקסציה של בית-המשפט של הקנטון בג'נבה.

יחד אתו היה סטיפן הורוביץ, הוא לא רק פרופיסור למשפט פלילי, הוא קרימינולוג, אחד מן המפורסמים בעולם, והוא לא רק יהודי אלא שהוא Parliamentary commissioner. הפרלמנט הדני קבע טשרה פיוחדת זאת לשם השגחה על האכזקוטיבה, לא כמו מבקר המדינה שלנו, המסגיה על האכזקוטיבה למעשה רק מבחינה תקציבית-כספית-משקית ואיננו נוהג דו"ח אלא לוועדת הכספים של הכנסת. ל- Parliamentary Commissioner סמכויות רחבות יותר כלפי האכזקוטיבה. הוא יכול לדרוש ממנה: אל תעשי כך, או תעשי כך ולא אחרת. ויש לו גם כל סמכויות של היועץ המשפטי. ז"א, הוא יכול במישרין לתעמיד לדין פלילי בבית-משפט. למשרה זו בחרו את סטיפן הורוביץ, שהוא, דרך אגב, קיבל הזמנתו לבקר בארץ, והוא ירצה כאן הרצאות אורח באוניברסיטה היהודית בחודש אפריל. הוא היום יהודי גא ופעיל במגבית בדנמרק. הוא נזכר ביהדותו רק עם קום המדינה, לפני כן אפילו לא היה חבר הקהילה היהודית, וחשבו אותו למוטר, אבל האמת היא שאיננו מוטר אלא יש לו אשר לא-יהודיה, קרובה של בית-המלכות בדנמרק. כשקמה המדינה הוא אפילו לא היה חבר הקהילה. אם קום המדינה הצטרף לקהילה היהודית.

מבין האנגלים התבלטו, כמוכון, חוץ מלורד דנינג, בעיקר השופט דבלין שפגשתם אותו כאן, ונוסף עליהם גם אחד מזקני שופטי אנגליה, השופט מוריס, ה- Lord Justice Court of Appeal. מהשופטים האלה אשר מטבע כרייתם או מטבע כהונתם, אינני רוצה לאמר, בישראל, אבל אינם מתבלטים בהרבה דיבורים, היו עורכי-דין גדולים, בראשם סיר הרדלי שאוקרוס, מי שהיה היועץ המשפטי לממשלת הלייבור, סיר ג'רלד גרדינר, שנשלח על-ידי אותה הוועדה בתור משקיף למשפטים שחנבלו בדרום אפריקה, ומטר על כך דו"ח מאלף ביותר. אח"כ היה סיר דויד ג'ון קירנס, גם הוא אחד הגדולים שם.

מן הפרופיסורים האנגלים אני רוצה להזכיר את פרופ' המסון, פרופ' למשפט השוואתי בקמברידג', ופרופ' גורמן מו, פרופ' למשפט השוואתי באוקספורד.

מאמריקה היה כמה פרופיסורים מאוניברסיטת הרווארד, פרופ' באזי, פרופ' הארט ופרופ' נתנזון, שגם ביקר לפני כמה שנים בישראל.

מאוסטריה היה פרופ' כאוון וגם סיר אוואן דיקסון, שגם הוא אחת הדמויות הבולטות ביותר, איש אציל-רוח ומשפטאי דגול ביותר.

גם מצרפת היתה משלחת מכוונת ביותר. אותו אוג'ול שהיה במשפטי נירנברג, הוא היום אחד מעורכי-הדין המפורסמים בפאריז. והיו שם גם פטיפי ועוד עורכי-דין מפורסמים.

ח. כהן : קשה לי לעשות צדק עם 177 משתתפי הכנס, שכל אחד ואחד מהם נבחר מפני שרכש לו שם במקצוע הזה, לא רק בארצו אלא גם בשטח הבינלאומי. אבל אני רוצה לאמר שהשתתפות של היודים בין אנשי המקצוע בלטה במידה די ניכרת. אפילו במשלחת הגרמנית היו שני יהודים, שאחד טען שאיננו גרמני, אם כי הוא עכשיו פרופיסור שם, אבל הוא נולד בציריך, כלומר, הוא ספק יהודי ספק שווייצרי, אבל לא גרמני, והשני שמו רוזנטל, והוא פרופ' בברלין, היה באמריקה בתקופת הנאצים וחזר עכשיו לגרמניה.

אגב, מגרמניה היה גם מי שאניא בית-המשפט הקונסטיטוציוני הפדראלי, הוא בית-המשפט הגבוה ביותר שם, שמו ויינקאוף וגם הוא אדם גבוה ונכבד ביותר, שעשה רושם על כל רואיו.

גם מן הארצות החדשות היו שבלטו באופן די ניכר. מניגריה היה שופט של בית-המשפט העליון, כושי גמור. כשאתה רואה אותו, אינך מעלה על הדעת שהוא שופט בית-המשפט העליון, אבל כשהוא פותח את פיו, הוא מלא מרגליות.

מסינגפור היה פרופ' שרידן שדיבר אנגלית, אבל הוא נמצא שם זה דור שלישי, והוא טוען שאין לו קשר לאנגליה, הוא גם תמיד טען נגד האנגלים, גם, למשל, בענין של עונש קיבוצי.

גם מאיראן היתה משלחת די נכבדה. בראש עמד שופט בית-המשפט העליון שלהם, וגם הוא טען בזוף רב נגד השיטות שעדין נהוגות בארצם ובעד קביעת סטנדרטים מינימליים גבוהים עד כמה שאפשר, כדי שהמדינות השונות ירימו את רמתן.

כמו כן שעבודת הניסוח בוועדות הוטלה כמו תמיד על וועדות ניסוח מיוחדות. הוועדה שלנו, במשפט הפלילי, היתה מורכבת מ-40-50 איש, ונתמנתה ועדת ניסוח בת שלושה. להרגעת שר המשפטים אני יכול לאמר כי השתתפות בוועדה זו. הסענין הוא כי בכל מקרה - זאת ראיתי גם בפעמים קודמות שהשתתפתי בוועדות כאלה - יש תמיד ויכוח חריף לגבי השפה האנגלית בין האנגלים והאמריקאים, מה אפשר ומה אי-אפשר לאמר באנגלית, ומהי אנגלית טובה ומהי אנגלית רעה, ואז מטבע הדברים שהישראלי מכריע. בוועדת הניסוח שלנו הפעם לא היה אנגלי ואמריקאי אלא אנגלי ושווייצרי, אותו פרופיסור מג'נבה שהזכרתי אותו. אבל כשהבאנו את הנוסח המוצע באנגלית לפני המליאה, טענו האמריקאים: זה אי-אפשר באנגלית, וכו'.

לשאלותיהם של חברי הכנסת בגין ושופמן: כמו כן ששאלת זכויות האזרח עמדה במרכז הדיונים בוועדה הדנה בענין האכזקוטיבה. אני צריך לאמר שכל אלה שלא השתתפו בעבודת הוועדה הזאת, היתה להם הזדמנות להביע דעה באותה שאלה, מפני שכל הוועדות הביאו את המלצותיהן למליאה. שלושה ימים דנו הוועדות, ושלושה ימים לאחר מכן דנה המליאה בהמלצות כל הוועדות. ואז היתה לי הזדמנות להביא לפני המליאה את דבר חוק-שופמן, אשר כמו כן, כמו כל הדברים היפים שסיפרתי עליהם, נתקבל באהדה כללית. חובת ההנמקה של השלטונות כלפי האזרח לא נתקבלה כ"מינימום סטנדרד", כי זה באמת כבר איזה שיא של הישגים ולא מינימום הנדרש לגבי כל שלטון-חוק. שאי-הנמקת החלטת השלטון מכבידה על בית-המשפט בבואו לבדוק אם אמנם הפעולה היתה חוקית או לא, קונסטיטוציונית או לא - בכך היו שוות כל הדעות. וכל אחד הסכים כי ההנמקה רצויה, גם אם אינה מחוייבת-חוק;

גם בקשר לשאלות העתונות, חופש העתונות ובזיון בית-המשפט, היו דווקא בוועדה של המשפט הפלילי דיונים ממושכים ביותר. אולי יפליא את חבר הכנסת בגין לשמוע שאני בוויכוחים האלה לא השתתפתי. יש לי פה בארץ הזאת רפוטציה כאילו אין לי דאגה אחרת והתעניבות אחרת חוץ מאשר המלחמה בעתונות. אבל הדבר הזה אינו נוגע כל כך ללבי. על כל פנים, גם כאן הדעה הכללית היתה - ופה בעיקר היו הצרפתים הפעילים ביותר והאדוקונים ביותר - שצריך להלחם בכל אמצעי כשר של מלחמה נגד מה שאנחנו קוראים בזיון בית-המשפט ומה שהם קוראים פגיעה בזכויות הנאשם על-ידי פירסום אשמתו לפני שביית-המשפט מוצא אותו אשם. הבעיה הזאת משותפת לכל הארצות, ואינני חושב שאצלנו המצב שונה מאשר בכל העולם, חוץ מאשר בארצות בהן העתונים אינם חופשיים

ח. כהן :

לפרסם מה שהם רוצים לפרסם. כמו כן שפתרון הבעיה הזאת אינו קל, ובתוך המסגרת של "מינימום סטנדרט" לא התיימרנו למצוא תשובה לשאלה הזאת.

היו"ר ז. ורהפטיג : אני מודה למר כהן גם על הרצאתו וגם על התשובות לשאלות. אולי ביום סן הימים, כשהיה לנו פנאי, נשוב לדברים האלה.

2. חוק הבחירות לכנסת (תיקון).

ש. רוזנברג : אני רוצה לעורך שאלה: עולה חדש שהגיע ארצה ואינו זכאי לבחור, האם הוא זכאי להיבחר? הייתי מציע להכניס הגבלה בעניין זה. אני חושב שמי שאין לו זכות בחירה, אינו יכול להיבחר.

ה' צילן : מסעיף 6 לחוק המקורי ברור שאין זכות ההיבחרות קשורה בהיותו של המועמד רשום בפנקס הבחורים.

סעיף 2 (המשך).

א. ידין : לסעיף-קטן (2) : אפשר להשתחרר מן הבעיה של משכורת על-ידי כך שאומרים : מדרגה 5 ומעלה, או אחת הדרגות המקבילות לה בדרוג המקצועי.

ה' צילן : זה יגרום לסיבוכים. לכל מקצוע יש סולם דרגות אחר. ההצעה הזאת נוסחה בשיתוף עם נציבות שירות המדינה.

ב. אזניה : הייתי מציע למחוק זאת בכלל. השאלה היא אם בכלל היה ככוונתנו לשלול זכות בחירה פאסיבית מלא עובד מינהלי. איזה עניין יש בכך לגבי רופא, מהנדס וכדומה? יש בזה עוד הגיון לגבי מורים, אבל שם השאלה אינה מתעוררת כי הם אינם בדרגה 5.

ס. בגין : הכוונה היא שלא להכניס פוליטיזציה מובהקת לסגנון המדינה. על כל פנים, אם הכרירה היא בין מחיקה ובין השארת הכתוב כלשונו, הייתי מעדיף להשאיר את הכתוב.

הנחלט : לקבל שתי גירסות לגבי הפיסקות (2) ו-(3) : האחת : להשאיר ללא שינוי; השניה : למחוק.

ש. הלל : בפסקה (4) נשאלת השאלה מה יהיה הדין לגבי שירות קבע, ממנה אי-אפשר להתפטר.

על כך עונה סעיף 50 של חוק הבחירות.

היו"ר ז. ורהפטיג:

התיקון שנתקבל בענין 100 יום, מחייב תיקון של סעיף 50, כי אז המועמד חייב באמת

א. ידיון:

להשתחרר 100 יום לפני כן.

הוחלט: לדחות את הצעת ש. רוזנברג לכתוב לגבי קצין: מרב סרן ומעלה.

מכות הסתייגות לש. רוזנברג, נגד ניר.

בסעיף-קטן (ב) הענין של "מקופת האוצר" עורר בעיות.

היו"ר ז. ורהפטיג:

זה הוכנס בגלל חברות ממשלתיות, אבל כרגע אין צורך בזה.

ה' צילן:

הוחלט: למחוק את במלים: "לענין סעיף זה ייחשב כעובד המדינה מי שמקבל את משכורתו מקופת האוצר".

הוחלט:

אני מציע במקום: "ואם נבחרו - כל זמן היותם חברי כנסת" - לכתוב שאם נבחרו

ש. רוזנברג:

הם צריכים להתפטר.

אני שואל: מדוע "פרט למורה". בפעם הקודמת הבחירות התקיימו בחופש. עכשיו זה בזמן הלימודים. ואני מציע שגם מורה יצטרך במקרה כזה לקחת חופש.

שאלה נוספת היא אם שרים וחברי כנסת הם עובדי מדינה, והאם אינו יכול להתעורר ספק בענין זה.

לאחר שקיבלנו את סעיף 4(א), שם מדובר במיוחד על עובדי מדינה, על דרגות וכו', אינני חושב שעלולה בכלל לת עורר השאלה הזאת.

א. ידיון:

ב. אזניה: אני מציע שנחשוב קצת בענין זה. אם נקבל את השקפתו של מר בגין, שהאיסור הזה בא למנוע פוליטיזציה, הרי אדם שאיננו פעיל בשירות במשך ארבע שנים, אין חשש להשפעתו על השירות. השיקול צריך להיות אחר. ארבע שנים אינן מבטיחות לאדם שיקבל גימלה כחבר כנסת. מדוע צריכים אנחנו להיות מעוניינים לעקור אנשים מעבודתם? כשמוציאים מעבודתו אדם בדרגה גבוהה, ההנחה היא שהחוג שבוחר בו מעלה אותו על פסים של עבודה פרלמנטארית. אבל ששלוש חיים אדם בדרגה בינונית ונסוכה ועוקרים אותו מעבודתו, חוסמים בפניו את הדרך חזרה, ואני חושב שהענין הזה אינו שקול. אין אנחנו צריכים לענוש אדם בגלל זה שעבודתו היא עבודת-המדינה.

ב. אזניה:

ג. בגין: ח"כ אזניה עושה מעובד המדינה הוא שנבחר לכנסת, מעין "נעבעך". הוא חושש שלאחר שלא ייבחר לכנסת, לא יהיה לו לאן לחזור. אנחנו צריכים לשקול את הדבר. יש ענין של הרכב מסוים של המנגנון הממשלתי. אינני רוצה להיכנס עכשיו לשאלה איך הוא הורכב. אבל אנחנו כולנו מעוניינים בכך שהאזרח, בנוא אל עובד המדינה - שלפעמים יכול להחליט החלטות מעין-שיפוטיות והנו געות ממש לקיומו של האזרח - לא יראה בו חבר מפלגה. מפני שאם האזרח יראה בעובד המדינה חבר המפלגה, הוא יהיה תמיד חשוד עליו. לכן אנחנו מעוניינים שככל האפשר פחות עובדי מדינה וקציני צבא יהיו מועמדים. אין אנחנו אוסרים עליהם להיות חברי מפלגה, אבל אין זה טוב שי לכו עם השלט הזה בפני הציבור, לכן אם עובד המדינה נבחר לחבר-הכנסת, לא טוב שיוכל לחזור למשרתו. אם יעזוב אז"כ את הכנסת, ימצא את מקומו.

ג. בגין:

י. הררי:
השאלה היא מתי יחדור בתוכנו הרעיון שפקידות
ממשלתית צריכה להיות בלתי-מפלגתית, כמה
נבדל בענין זה פקיד בכיר משופט? אנחנו עמלים להוציא את הפקידות
הממשלתית מריב המפלגות, וכל דבר שאנחנו יכולים לעשות בכיוון זה,
צריך לעשות.

ד. בר-רב-האי:
אני שותף לכוונתו של ה"כ הררי לדה-פוליטיזציה
של הפקידות. אבל לא על כך מדובר פה, אלא
על הבטחת האפשרות לחזרה לעבודה אחרי תום כהונת הכנסת. יכול להיות
מקרה שנהג קטר רכבת נבחר לכנסת. אתם אומרים כי במקרה זה עליו
להתפטר. אחרי ארבע שנים, אם לא ייבחר מחדש, אני רוצה שיכל להמשיך
להיות נהג קטר, והמשובה הוא שבעד חכות הזאת לוחמות תמיד מפלגות
אופוזיציה. אם נהג קטר כזה פעל בכנסת במשך ארבע שנים נגד הממשלה,
אינני יודע אם יקבלו אותו לאחר זאת בחזרה לעבודה. ודוקא מפני
שאני לוחם לדה-פוליטיזציה, אני עומד על זכותו לחזור לעבודתו.

ב. לוקר:
נניח שעובד המדינה היה מועמד ולא נבחר.
האם אז אין עליו שלט של מפלגתו? והוא
הרי חוזר לעבודתו.

ע. דגני:
יש בענין זה פנים לכאן ולכאן, וכיון שהענין
צף בישיבה זו, אני מבקש לחות את ההצבעה
ולאפשר התלעצות.

עו"ד שבו:
אינני יודע כמה עובדים מסוג זה ייבחרו
לכנסת, אולי יהיו אחד או שניים. כך שאין
חשש שיציפו את הכנסת בעובדים כאלה שאח"כ יחזרו לעבודתם ויהיו סכנה
מבחינת פעילות מפלגתית. אלא שאני הייתי מזהיר מנוסח כזה שיחייב
לקבל את אותו עובד בדיוק לאותה עבודה. לא יתכן שישמרו לו את המקום
במשך ארבע שנים. צריך להבטיח לו אפשרות של חזרה לעבודה בדרגה לא
יותר נמוכה, אבל לא יותר מזה.

הוחלט: לדחות את ההצבעה לישיבה הבאה.

י. שופמן: אני מבקש לעשות רוויזיה בסעיף 2(2).

הוחלט: 1. לקבל את הצעה לעשות רוויזיה בסעיף
2(2).

2. לקבל את ההצעה להשאיר ללא שינוי את
סעיף 2(2).

הסתייגות לב. אזניה: למחוק את הסעיף.